

землепользования. Предпочтение отдается инструментам экономического стимулирования землевладельцев и землепользователей.

Ключевые слова: охрана земель, экономическое стимулирование, природоохранные программы, сервитуты сохранения.

Стаття надійшла 31.03.2017

УДК 631.16:332.3 (477.83)

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ ЛЬВІВЩИНИ

*О. Лисюк, к. е. н., Л. Балаш, к. е. н., Л. Войнича, к. е. н.
Львівський національний аграрний університет*

Постановка проблеми. Проблема формування ефективної системи земельних відносин та землекористування у сфері агропромислового комплексу України на сучасному етапі є однією з перешкод на шляху до забезпечення поступального розвитку сільськогосподарського виробництва та успішного переходу до високо-ефективних ринково орієнтованих форм господарювання.

Гострота й актуальність проблеми продиктовані незавершеністю правового та економічного регулювання земельних відносин, відсутністю державного регулювання й адміністрування розвитку землекористування, відстороненням місцевого самоврядування від вирішення питань у сфері земельних відносин на селі як унікального зрізу суспільних відносин та особливої соціально-економічної категорії, залученої у суспільний відтворювальний процес як його системотвірна основа [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Із розвитком ринкових відносин у сільському господарстві України особливого значення набуває вирішення питання ефективного та раціонального використання земельних угідь. Наукові дослідження у цій царині проводили і продовжують проводити такі вітчизняні вчені, як В. Горлачук, Г. Гуцуляк, Д. Добряк, Й. Дорош, А. Третяк, М. Федоров, М. Хвесик, О. Шкільов та багатьох інших. Водночас різноплановість проблеми ефективного використання земель в агровиробництві вимагає поглиблення досліджень.

Постановка завдання. Ми ставили завдання на підставі звітних даних про розміри сільськогосподарських угідь у користуванні різних категорій землекористувачів Львівської області провести аналіз існуючої системи землекористування у сільськогосподарському виробництві Львівщини та зі застосуванням положень загальної теорії систем спрогнозувати найімовірніші тенденції щодо попиту на основний ресурс галузі – землю – на найближчу перспективу.

Виклад основного матеріалу. Значення сільського господарства для успішного розвитку нашої держави полягає не лише у надзвичайно сприятливих природно-кліматичних умовах, що на тлі зростання попиту на екологічно чисті продукти харчування є вагомим чинником для суттєвого нарощування обсягів виробництва продукції галузі, а й у покращанні стану духовного здоров'я україн-

ського народу, основна частина якого є нащадками споконвічного землеробського роду, що з прадавніх часів населяв територію України.

Беручи до уваги те, що сільське господарство завжди було стратегічною галуззю України, а давні хліборобські традиції є невід'ємною частиною життєвого укладу нашого народу, питання успішного розвитку українського суспільства нерозривно пов'язане зі станом справ в аграрному секторі економіки.

Слід зазначити, що ситуацію у цій сфері, яка є наслідком як об'єктивних, так і суб'єктивних обставин, жодним чином не можна розглядати як таку, що відповідає наявному в країні потенціалу. Винятком не є і сільське господарство Львівщини.

Утім упродовж останніх років намітилися певні позитивні зміни у сфері агровиробництва області. Так, у 2015 р. індекс обсягів виробництва валової продукції сільського господарства порівняно з 2014 роком загалом у Львівській області зріс на 0,7 %, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах – на 10,4 %. Водночас у господарствах населення цей показник зменшився на 3,5 %.

Що ж до основних галузей, то тут спостерігаємо сповільнення темпів росту обсягів виробництва продукції рослинництва на 1,2 % (сільськогосподарські підприємства забезпечили приріст обсягів на 9,8 %, господарства населення допустили зменшення на 6,6 %) та зростання обсягів виробництва продукції тваринництва на 3,5 % (сільськогосподарські підприємства – на 11,4 %, господарства населення – на 0,7 %).

Площа під посівами сільськогосподарських культур у 2015 р. становила 621,0 тис. га, що на 4,0 % більше, ніж у попередньому році, з них: сільськогосподарські підприємства – 300,9 тис. га (+9,7 %), господарства населення – 320,1 тис. га (-0,8 %).

Основні культури, під якими були найбільші посівні площі: зернові і зернобобові (302,9 тис. га), озимий ріпак (55,2 тис. га), картопля (94,6 тис. га) та кормові культури (100,7 тис. га).

У відносному значенні найбільше зросла середня урожайність зернових і зернобобових культур (на 6,5 %), озимого ріпаку (на 2,2 %) та плодоягідних культур (на 3,0 %).

Стосовно тваринництва, то у 2015 р. порівняно з попереднім роком обсяги виробництва м'яса всіх видів у живій вазі зросли на 8,2 % (у сільськогосподарських підприємствах – на 16,6 %), а яєць – на 2,1 % (6,0 %). Обсяги ж виробництва молока загалом скоротилися на 0,2 % через їх зменшення (на 0,3 %) у господарствах населення.

Як бачимо, у двох основних категорій сільгоспвиробників (сільськогосподарські підприємства та господарства населення) динаміка зміни обсягів виробництва певних видів продукції суттєво різниться, що може свідчити про відмінності у забезпеченості зазначених виробників необхідними виробничими ресурсами.

Відомо, що майже кожен продукт є результатом комбінованої дії цілої групи компліментарних матеріальних благ: землі, праці, постійного й оборотного капіталу [1].

Основним фактором виробництва в сільському господарстві є земля. Власне через це процес успішного реформування аграрного сектору економіки країни тісно пов'язаний зі змінами у сфері земельної власності та землекористування.

У 2015 р. у користуванні господарств населення перебувало 61,1 % сільськогосподарських угідь від їх загальної площі у Львівській області та 19,1 % – у користуванні агроформувань.

Звітні дані свідчать, що порівняно з 2000 роком цей показник зріс щодо господарств населення на 10,7 пункту, а щодо сільськогосподарських підприємств – зменшився на 19,3 пункту (рис. 1).

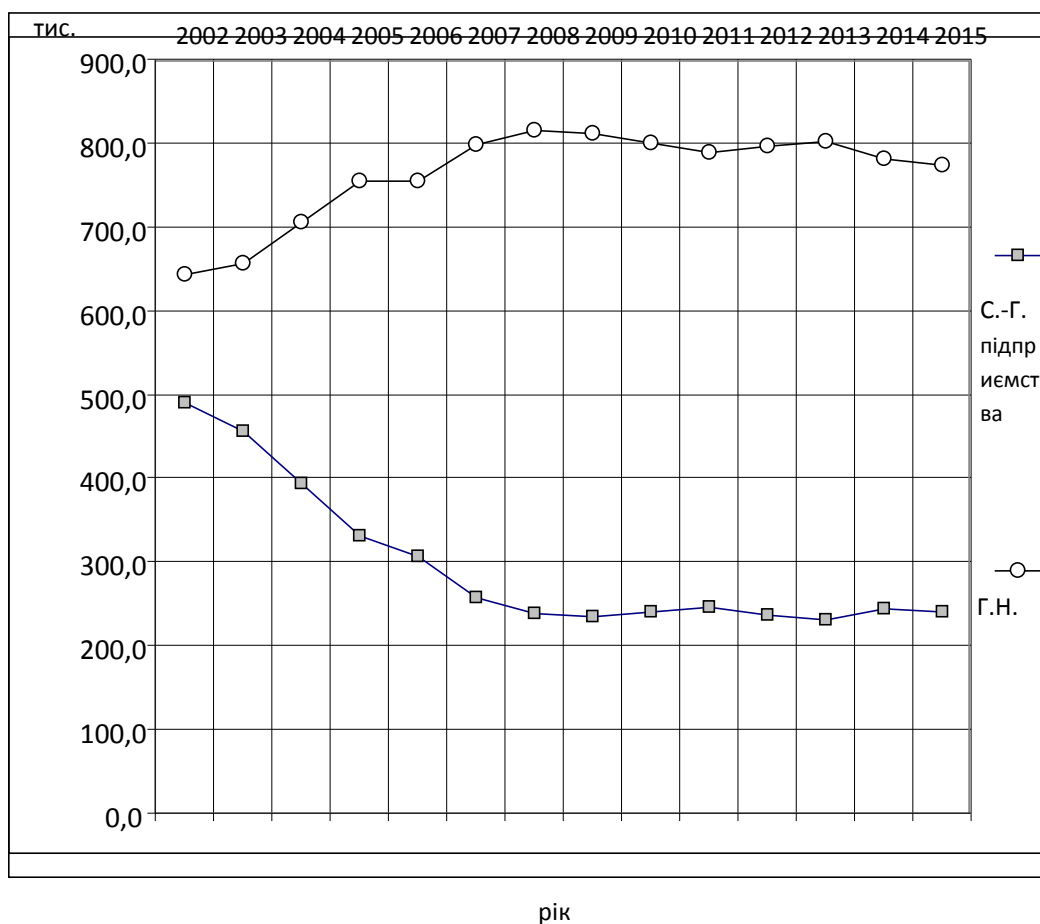

Рис. 1. Динаміка сільськогосподарських угідь у користуванні господарств населення та сільськогосподарських підприємств за 2000–2015 роки.*

*Джерело: [3].

Водночас з аналізу динаміки площ землекористування у розрізі згаданих категорій землекористувачів видно, що починаючи з 2006 р. має місце певна стабілізація розмірів площ сільськогосподарських угідь у користуванні агроформувань (див. рис. 1).

Системи існують завдяки наявності зв'язків між їх елементами (у нашому випадку – це рух земельних ресурсів від власника до землекористувача, і навпаки). У процесі свого розвитку вони можуть перебувати в стані різного ступеня рівноважності. За цим критерієм соціальні системи поділяють на такі основні групи:

1) рівноважні – значення ентропії (міра різноманітності для безлічі можливих станів системи) мінімальне, а вплив неконтрольованих зовнішніх чинників незначний;

2) слабо нерівноважні – вплив неконтрольованих зовнішніх чинників незначний, а зміни перебувають у майже лінійній залежності від причин;

3) сильно нерівноважні – провідну роль відіграють неконтрольовані чинники і нелінійні залежності, коли порівняно слабкий їх вплив дисонує з процесами, що відбуваються, приводячи до спонтанної перебудови структури систем.

Абсолютно рівноважна система – це «мертва» система, тоді як сильно нерівноважна система – це система, що революціонує від рівноважності до рівноважності [2].

Отже, із наведеного доходимо висновку, що починаючи з 2008 р. досліджувана нами система перейшла від стану сильно нерівноважної до стану слабо нерівноважної.

Утім, будь-який процес розвитку є втіленням взаємодії і взаємозв'язку двох діалектичних протилежностей – кількості та якості.

Якщо ж проаналізувати рівень ефективності виробництва у розглянутих категоріях виробників сільськогосподарської продукції у динаміці, то можна побачити, що в агроформуваннях упродовж 2008–2015 рр. відбулося різке зростання (більше ніж утричі) обсягів виробництва валової продукції сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тоді як у господарствах населення цей показник зменшився на 4,9 % (рис. 2).

Отже, за збереження описаних тенденцій (якісний показник) у сільськогосподарських підприємств рано чи пізно виникне об'єктивна необхідність у залученні додаткових виробничих ресурсів (кількісний показник), що дасть змогу досягти загальної мети функціонування досліджуваної системи – забезпечення споживачів якісною та дешевою сільськогосподарською продукцією з отриманням максимально можливої маси прибутку від її реалізації.

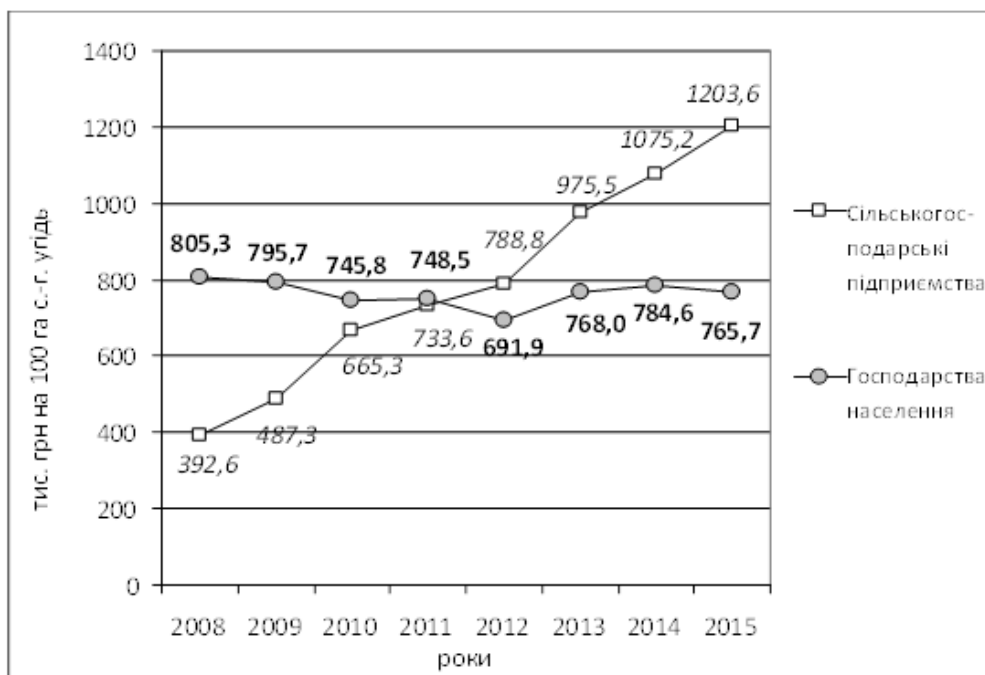

Рис. 2. Динаміка обсягів виробництва валової продукції сільського господарства у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь за 2008–2015 роки.*

*Джерело: розраховано на основі даних [5].

Висновки. Враховуючи реалії сьогодення, коли для сільськогосподарських підприємств чинник «земля» є чи не найдоступніший через те, що господарства населення як основний власник земель сільськогосподарського призначення неспроможні достатньо ефективно використовувати наявний у них ресурс, слід вже у найближчій перспективі очікувати зростання попиту агроформувань на сільськогосподарські угіддя з боку, що за достатньої підтримки галузі з боку держави може стати одним із дієвих чинників активізації підприємницької діяльності на селі та виведення аграрного сектору економіки нашої держави з кризового стану.

Бібліографічний список

1. Бем-Баверк Е. Основы теории ценности хозяйственных благ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ek-lit.narod.ru/bb005.htm>.
2. Калужский М.Л. Общая теория систем [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://window.edu.ru/resource/260/62260/files/kalyzhskij_ots.pdf.
3. Сільське господарство : стат. зб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://database.ukrcensus.gov.ua/statbank_lviv/Database/04SILGOSP/databasetree_uk.asp.
4. Третяк А. М. Концептуальні засади розвитку сільськогосподарського землекористування сільських територій (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.google.com.ua/url?url=http://agroua.net/docs/dok_NAAU_2014.doc&rct=j&frm=1&q=&esc=s&sa=U&ei=o5IBVZ2tA4HOygPgvYHQAg&ved=0CBgQFjAB&usg=AFQjCNFf0jI5Ijb418VYPkwQ_DT4iNUHFQ.

Лисиук О., Балаш Л., Войнич Л. Аналіз системи землекористування у сільськогосподарському виробництві Львівщини

Починаючи з 2008 року динаміка змін у системі землекористування суттєво зменшилася, проте в агроформуваннях відбулося різке зростання обсягів виробництва валової продукції сільського господарства на одиницю площі. Результати дослідження дають підстави стверджувати, що на найближчу перспективу слід очікувати з боку сільськогосподарських підприємств залучення у виробничий процес додаткових площ земель сільськогосподарського призначення.

За цих умов і достатньої підтримки аграрного сектору економіки державними інституціями можна досягти активізації підприємницької діяльності на селі, забезпечити споживачів якісною та дешевою сільськогосподарською продукцією за отримання її виробниками необхідної маси прибутку.

Ключові слова: система землекористування, аграрний сектор, ефективність виробництва, сільськогосподарські підприємства.

Lysiuk O., Balash L., Voinycha L. Analysys of land-use system in agricultural production of Lviv region

Since 2008, the dynamics of changes in land-use system significantly decreased but in farms has been a sharp increase in gross agricultural output per unit area. The results of analysis gives the reason to believe that in the near future we should expect from the farms to attract additional land in production.

Under these conditions, with sufficient support of agricultural sector of state we can achieve activation of entrepreneurship in rural areas and provide consumers with quality and cheap agricultural products.

Key words: land use, agriculture, production efficiency, farms.

Лысюк О., Балаш Л., Войнич Л. Анализ землепользования в сельскохозяйственном производстве Львовщины

Начиная с 2008 года динамика изменений в системе землепользования существенно уменьшилась, однако в агроформированиях произошел резкий рост объемов производства валовой продукции сельского хозяйства на единицу площади. Результаты исследования дают основания утверждать, что в ближайшей перспективе следует ожидать со стороны сельскохозяйственных предприятий вовлечения в производственный процесс дополнительных площадей земель сельскохозяйственного назначения.

В этих условиях при достаточной поддержке аграрного сектора экономики государственными институтами можно достичь активизации предпринимательской деятельности на селе, обеспечить потребителей качественной и дешевой сельскохозяйственной продукцией при получении ее производителями необходимой массы прибыли.

Ключевые слова: система землепользования, аграрный сектор, эффективность производства, сельскохозяйственные предприятия.

Стаття надійшла 13.03.2017